

Kolbottens historia Dalarö

Klas Rosberg 2024

Torpet Kolbotten på Dalarö

01 Historisk återblick

02 Kolbottnaren

Gösta Pettersson

Historisk återblick

Torpet idag

Det som är kvar efter Kolbottens gård är två stugor som är väl bevarade avseende volym och material.

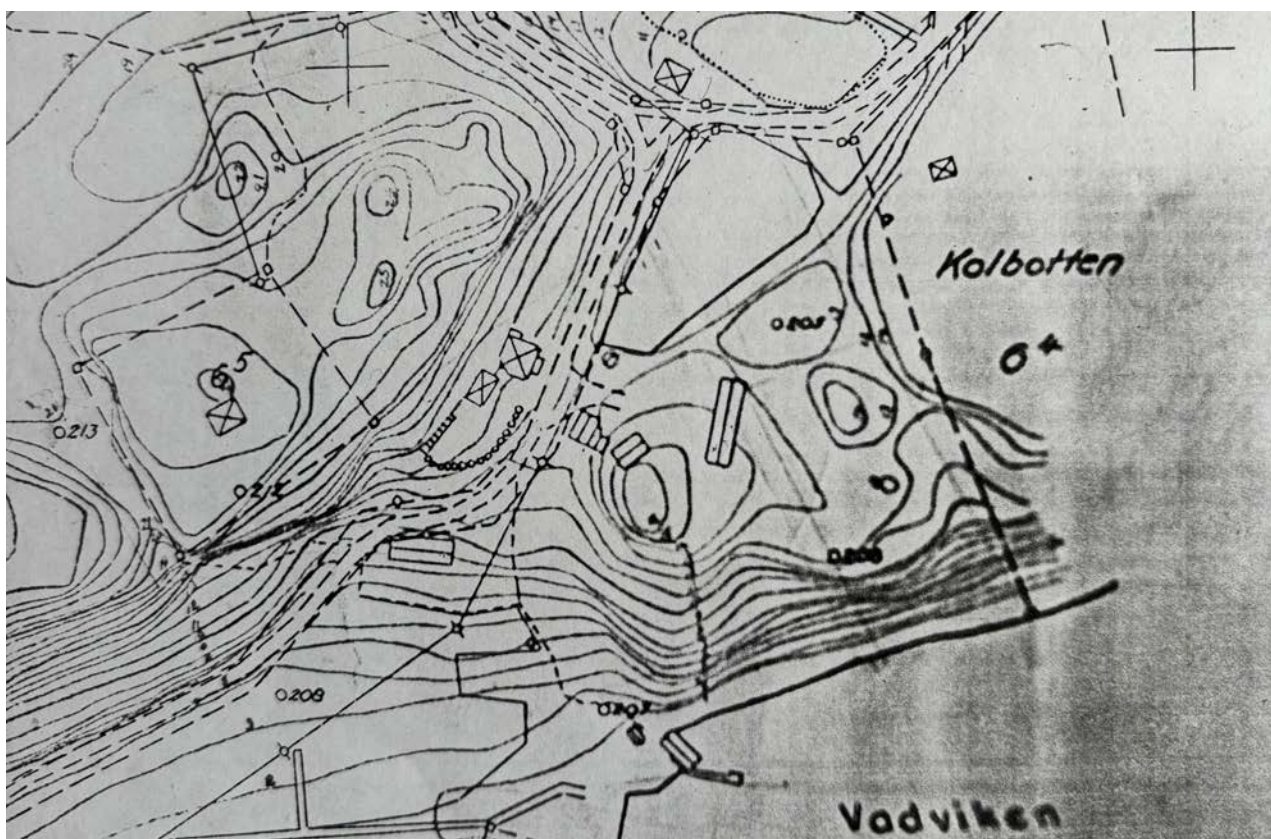
Den ena med sadeltak uppfört på 1870-talet och den andra torparstugan med brutet tak från 1700-talet.

Byggnaderna omges av en syrenhäck och ligger uppe på en sluttning mot Vadviken. Byggnaderna är timrade och står på murade grästensgrunder och fasaderna är klädda med stående rödfärgad panel. Bakom byggnaderna skymtar en jordkällare. Utöver dessa två byggnader finns ett gris- och hönshus kvar på andra sidan av vägen

Ladugårdsbyggnaden med loge och djurstall revs i slutet på 1950-talet. Ladugårdsbyggnaden stod på höga stensatta grundpelare och låg i sluttningen nedanför Kolbottens gård med långsidan ut mot Vadviken. Vägen gick då högre upp och längs den syrenhäck som finns uppe vid stugorna.

Ovanför gris- och hönshuset låg en uthuslänga som revs i början på 1960-talet. Nere vid Vadviken låg en sjöbod vid en stor stenkistebrygga med en fisksump längst ut.

Kolbottenkarta från 1955 med gårdsbyggnader inritade

Sjöboden finns kvar och ser ganska lik ut som då. Ett tiotal meter från stranden låg också en äldre lågt timrad saltbod som användes för saltning av strömming och sik. Saltboden revs i slutet på 1950-talet.

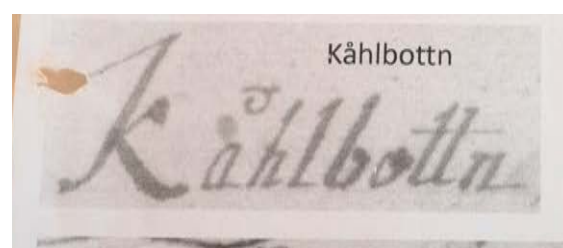
Här nedan följer en historisk återblick

Namnet Kolbotten har stavats på olika sätt genom tiderna. Fram till någon gång på 1800-talet har det stavats Kohlbottn eller Kåhlbottn.

Namnet Kolbotten kommer troligen från att det har funnits en kolmila i området på 1500-talet. Lämningar efter en kolmila kallas för kolbotten.

På den tiden placerades ved i en grop i skogen som täcktes med jord och sand.

Där fick veden långsamt pyra tills den förvandlats till träkol. Den första torparen som bosatte sig på Kolbotten kan ha varit en kolare.

Text från karta upprättad år 1710.

Gamla handlingar kan ge en uppfattning om när detta skedde. I en fogderäkning från 1540-talet omnämns en torpare i Winjnock (Vinåker) och två torpare i Sanmarre (Sandemar) men ingen torpare omnämns i Kolbotten. Vinåker, som är stamhemmanet för Kolbotten, var befolkat långt tidigare. Gravfält vittnar om att Vinåker var befolkat redan under järnåldern och vikingatiden.

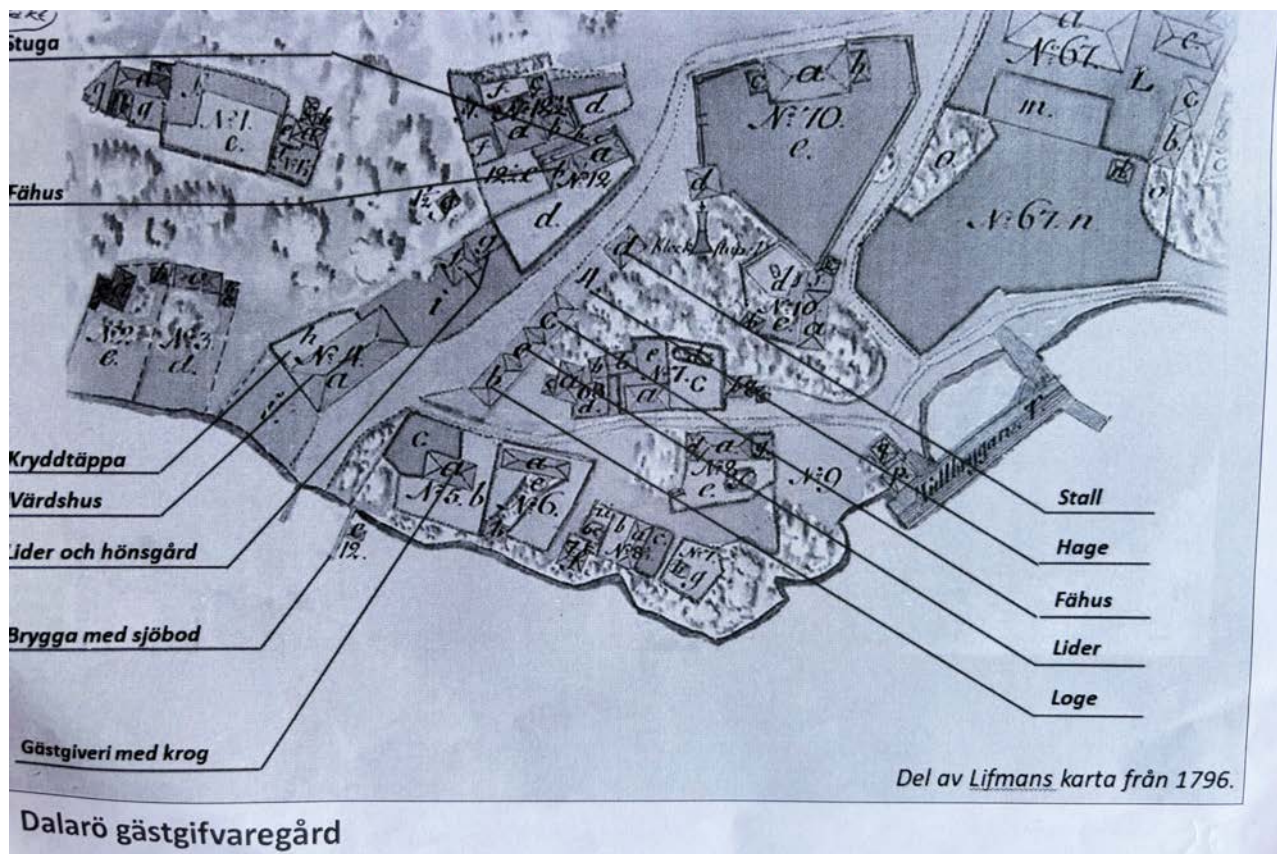
År 1625 förvärvas Vinåker av Tyresö gods ägare Gabriel Oxenstierna genom en bytesaffär med kronan. All mark ägdes på den tiden av kronan eller av adeln. Genom denna bytesaffär blev Tyresö gods ägare till Kolbotten och all mark på Dalarö med

öarna omkring, då denna mark tillhörde Vinåker.

Tre torp omnämns vid förvärvet. Kohlbottn på fastlandssidan av Vadviken och Westertorp och Lilla Dalarön (Smådalarö gård) på Dalarölandet. Någon gång mellan 1540 och 1625 kom således den första torparen till Kolbotten och började bruka marken.

I och med att Stora Sjötullen förlades till Dalarö 1636 blev Dalarö en betydelsefull ort. Som en följd av detta uppfördes Dalarö Gästgivaregård.

Dalarö Gästgivaregård, del av Lifmans karta 1796

Kohlbottn omnämns 1638 i ett arendeavtal mellan Gabriel Oxenstierna, Tyresö gods och krögaren på Dalarö Gästgifvaregård. I arrendet ingick förutom Gästgifvaregården med alla dess byggnader även tre torp Kohlbottn, Wadh och ett frälsetorp i Sandemar.

Torparna på de tre torpen skulle till krögaren betala en arrendeavgift, utföra dagsverken och leverera sågstockar för att få bruksrätt till marken.

Den första namngivna brukaren på Kolbotten är Lars, som år 1676 med Hans i Vinåker och Per i Gränö framkörde virke för byggande av klockstapeln vid Dalarö kyrka.

Torpet Kohlbottn låg vid inre södra seglingsleden till Stockholm. Leden gick väster om bergiga Dalarö genom Dalarösund (nuvarande Dalarö kanal) till Vadviken som då var en fjärd. Leden fortsatte vidare till Stångsundet och över Gränöfjärden till Stäket och Stockholm.

Klockstapel Dalarö Kyrka, foto av foto från DHF.

Denna led användes från vikingatiden fram tills att Dalarösund inte längre var seglingsbart på grund av landhöjningen.

Med en landhöjning på 5 mm per år var vattennivån i början på 1600-talet två meter högre än idag och flatbottnade lastskepp kunde fortfarande ta leden genom Dalarösund.

Kartan visar farlederna (sjövägarna) till Stockholm på 1600-talet. Den inre farleden går väster om bergiga Dalarö genom Dalarösund upp till Vadviken och vidare till Stäket och Stockholm.

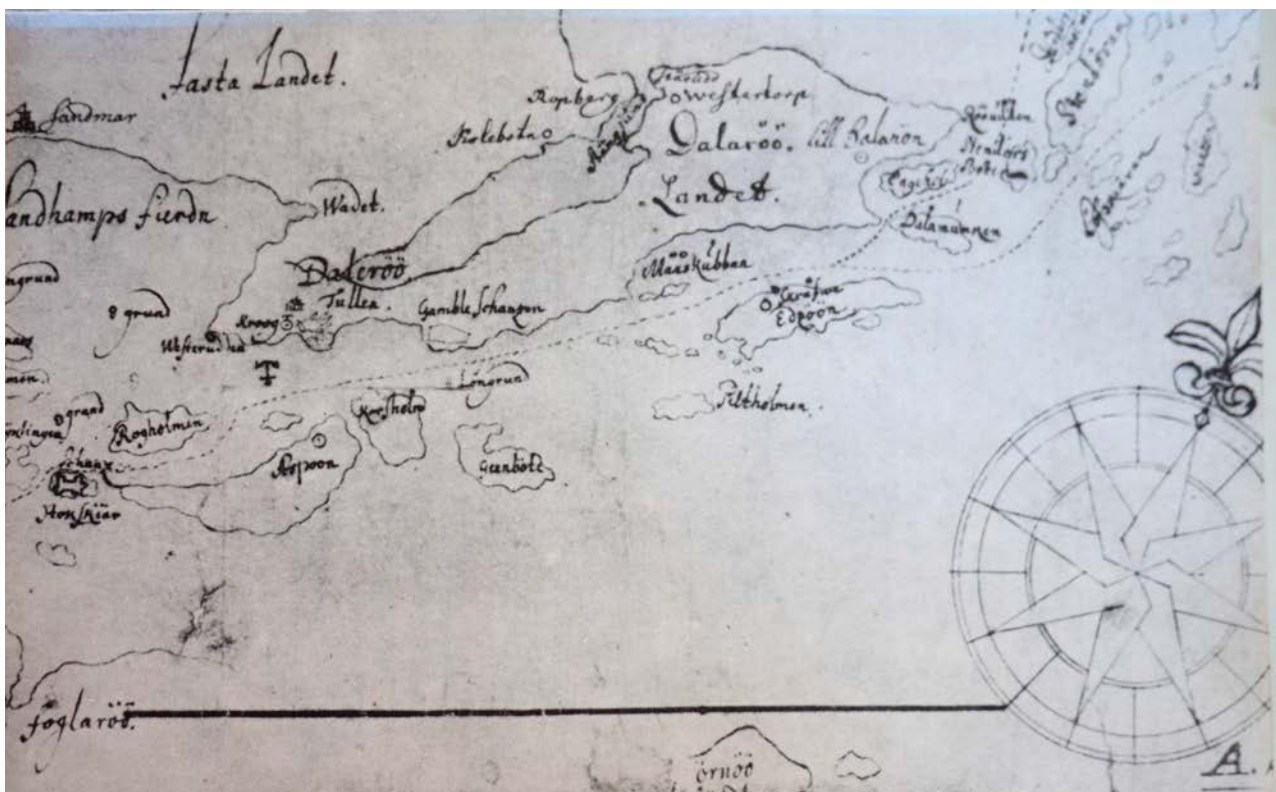
Bostället Kolbotten finner man på en skärgårdskarta från 1672 över Dalarötrakten.

De enda platser som anges på kartan är Kolbotten och Ropberget på fastlandssidan av Vadviken. Detta tyder på att dessa platser var viktiga. Kolbotten låg vid seglingsleden till Stockholm och vid landsvägen till Smådalarö. Skulle man ta sig landvägen till Smådalarö vid den tiden så skedde det inte via Dalarö utan via vägen förbi torpet Kolbotten fram till Ropberget.

Ropberget är det yttersta berget mot Gränöfjärden och ligger invid Tegelbrukets båthamn. Man gick upp på berget och ropade över till Furunäs på Smådalarösidan. Där fanns då en "roddarmadam" som rodde över och hämtade de som skulle över till Smådalarö.

Fårudd anges på kartan som märke för insegling från Gränöfjärden till Wads Fiähden (nuvarande Vadviken). Här höll troligen Westeretorp på Dalarö Landet sina får betande.

Skärgårdskarta från år 1672

Sandemar blir ägare till Kolbotten

År 1710 avstyckas Kolbotten från Vinåker och säljs av Tyresö gods till godset Sandemar. I samband med avstyckningen upprättar lantmäteriet en karta över Kolbottens ägor. Kartan är försedd med siffror som markerar ängsmark, betesmark och skogsmark och ligger till grund för värdering av olika typer av mark.

Kolbotten blir nu en arrendegård under Sandemar och torparen får utföra dagsverken på Sandemar istället för på Dalarö Gästgfvaregård.

Av lantmäteriets karta från 1710 framgår att Kolbottens gård ligger på samma plats som idag.

Det framgår också av kartan att Kolbottens ägor var större än idag och sträckte sig från dagens småbåtshamn vid Tegelbruket till dagens Knöppels backe, och omfattade således även den mark som idag tillhör Tegelbruket.

Intressant att notera är att Vadviken på den tiden benämns Wads Fiälden (fjärden) och att Kohlbottns wijken finns markerad.

Avmätningsskarta av Kolbotten från 1710.
Lantmäterimyndigheternas arkiv.

Ett namn på kartan som sätter igång fantasin är Thorlöfs Wijken.

Är det någon sjöfarare Thorlöf från vikingatiden som givit viken dess namn?

I en berghäll vid Offragrytsvägen finns två så kallade jättegrytor, som enligt sägner nyttjades av vikingarna som offerkällor för att få en god färd. Därav namnet Offragrytsvägen.

Första gången som namnet Tegelbruket dyker upp i skrift är 1757. Då startades tillverkning av enkupigt taktegel, och vid Thorlöfs Wijken anlades en kaj för utskeppning av taktegel.

Jättegrytorna vid Offragrytsvägen

En olycklig tid

År 1710 härjade den fruktade pesten på Dalarö och en tredjedel av befolkningen dog. Sommaren 1719 härjade och brände ryssarna Dalarö med omnejd.

På Dalarö brändes nästan all bebyggelse förutom kyrkan och klockstapeln.

Ett manifest på svenska fästes av de ryska soldaterna på kyrkporten. Där stod att tsaren inte ville ha krig, men på grund av den svenska regeringens ovilja till fred var han tvungen till denna krigsoperation. Det fanns tydligen "Fake News" även på den tiden.

Torpet Kolbotten klarade sig från pesten men inte från att brännas av ryssarna. Under åren 1708-1719 brukades Kolbotten av torparen Pär Pärsson med hustru Anna och dottern Annika med barnet Elisabeth. När ryssen kom tvingades de lämna allt och fly och kom inte tillbaka. Först 1725 sex år efter rysshärjningen bosätter sig åter en torparfamilj på gården.

Godset Sandemar

Greve Gabriel Falkenberg var en av Sveriges rikaste män och hade genom köp av gårdar och byggande av slottet bildat det gods som vi idag känner som Sandemar. Han dör 1714, 63 år gammal, ogift och barnlös.

Han ärvs av sin brorson med samma namn, Gabriel Falkenberg och gift med Beata Margareta Douglas. Hon är syster till livdrabanten Gustav Otto Douglas, som blev tillfångatagen av ryssarna vid Poltava och gick sedan i rysk tjänst och anses ha väglett den ryska flottan genom Stockholms skärgård vid rysshärjningarna 1719.

Sandemars slott med alla dess byggnader skonades av ryssarna. Om det berodde på släktskapet mellan syster och bror eller om ryssarna hade respekt för kanonerna på Dalarö Skans är oklart.

Lagmannen Carl Wattring blir ny ägare till godset 1738. Det var han som stiftar fideikommisset Sandemar samma år. År 1827 övergick fideikommisset till släkten Braunerhielm.

Torparna betalar arrende till Sandemar genom leverans av produkter eller dagsverken eller kombination av båda fram till mitten på 1800-talet. År 1770 är det bara två drängar skrivna på det stora godset Sandemar.

Förklaringen är att arbetsstyrkan även består av torpare med arbetsplikt som är skrivna på sina torp. Statardrängar med sina stora familjer tog i mitten av 1800-talet över arrendetorparnas arbetsuppgifter på godset Sandemar.

Från mitten på 1850-talet behöver torpare inte längre utföra dagsverken åt Sandemar.

Brukarlängd Kolbotten

År	Brukare
1689-1697	Torpoaren Olof
1697-1700	Torparen Eric Johnsson
1700-1706	Torparen Måns Millin
1706-1708	Torparen Johan
1708-1718	Torparen Pär Pärsson
1725-1737	Torparen Jacob Mathson
1737-1752	Torparen Maths Mathson
1752-1766	Torparen Anders Andersson
1766-1799	Torparen Olof Olofsson
1799-1815	Torparen Carl Ersson
1815-1848	Torparen Eric Carlsson
1848-1895	Torparen Per Wilhelm Ersson
1895-1917	Torparen Anders Persson
1917-1967	Torparen och tomt-exploatören Gösta Pettersson

Livsöden på Kolbotten

Här nedan följer uppgifter om de torparfamiljer som varit bosatta på Kolbotten efter rysshärjningen 1719 fram till 1917, då Gösta Pettersson tar över jordbruket. Uppgifterna har hämtats från mantals- och husförhörslängder.

Kolbotten får 1725 en ny torparfamilj efter rysshärjningen. Torparen Jacob Mathson med hustru Birgitta, döttrarna Maria och Annika och sönerna Maths och Petter. Troligen är det Jacob som återuppbygger den nuvarande äldre torpstugan på gården.

Äldste sonen Maths Mathson och hustru Elisabeth övertar arrendet efter Jacob och Birgitta år 1737. År 1743 finns fyra barn skrivna på torpet: sönerna Pehr, Maths och döttrarna Cajsa och Maria.

År 1752 övertas arrendet av Torparen och byggmästaren Anders Andersson med hustru Catharina och barnen Greta och Erik.

De brukar marken fram till 1766 då arrendet övertas av torparen Olof Olofsson med hustrun Anna Pehrsdotter. 1767 föds sonen Olov och 1774 föds sonen Gustaf. År 1785 föds dottern Anna-Cajsa men modern Anna dör i barnsäng. Åren 1784-1786 är pigan Catharina mantalsskriven på torpet. Hon får troligen ta hand om nyfödda Anna-Cajsa. Olof gifter om i sig ett år senare, 1786, med Carin Nilsson från Österhaninge.

Sonen Gustaf flyttade 1788 och sonen Olof 1789. Då de båda sönerna gav sig iväg blev Olof tvungen att ta sig en dräng Gustaf Olsson, som kom 1789.

Naturbild Kolbottenvägen

1799 är Olof Olsson 64 år och orkar inte ha kvar gården. Olof med hustru Carin och dottern Anna-Cajsa, då 14 år, flyttar ut och in flyttar torparen Carl Ersson från Österhaninge med hustru Brita Ersdotter, sonen Eric och dottern Brita samt drängen Johan Andersson.

Carl Ersson avlider 1815, 46 år gammal. Efter faderns död tar hemmasonen Eric över arrendet och byter efternamn till Carlsson.

Torparänkan Brita Ersdotter, då 40 år bor kvar tillsammans med sina sju (7) barn: Eric 21 år, Brita 16 år, Maja-Greta 14 år, Helena Christina 11 år, Anna Catharina 7 år, Carl-Olof 4 år och Anders Gustaf 2år.

År 1823, då fyra av barnen har flyttat kommer båtskeppare Johan Fredrik Westerberg från Värmdö till Kolbotten och med honom hustrun Maria. I torparstugan med två rum och kök bor nu en jordbrukarfamilj och en båtskepparfamilj.

År 1848 får Kolbotten en ny brukare drängen på Vinåker Per Wilhelm Ersson. Två år senare kom hans syster Eva Christina Ersdotter och drängen Carl Gustaf, som tidigare varit i tjänst på Kattvik.

De här åren finns på gården Eric Carlsson, som nu kallar sig båtskeppare och hans moder Brita och den nya brukaren Per Ersson med syster och dräng.

Brita Ersdotter dör 1856, 81 år gammal och sonen Eric Carlsson bara några dagar senare.

Naturbild Kolbotten

Per Ersson uppför 1870 en ny torpstuga invid den äldre torpstugan från 1700-talet. Stugan innehåller två rum och kök, liksom den gamla torpstugan. Läser man husförhörlängder är broderns och systemns hushåll nu delade. Han lät även 1875 uppföra en ny ladugårdsbyggnad i sluttningen nedanför torpstugorna.

År 1895 överläter Per Ersson arrendet till Anders Persson. Per Ersson är då 72 år och har bedrivit jordbruk på Kolbotten i 47 år. Per Ersson och pigan Stina Maja Larsdotter, som sköter om honom, blir kvar på gården som inneboende.

Anders har kommit till Dalarö redan 1889 från Österhaninge. Prästen har skrivit i församlingsboken att Anders Persson begärt att få efternamnet ändrat till Pettersson.

Anders Pettersson gifter sig 1898, vid 61 års ålder, med Maria Lovisa Jansson, då 31 år. Maria har kommit från Katarina församling på Söder till Dalarö 1898 i samband med bröllopet.

Maria har varit på Dalarö tidigare. I två år 1888-1890 var hon piga på Wadet innan hon åter flyttade till Stockholm.

Deras första barn Gösta Pettersson föds 1899 på Dalarö. Maria var alltså inte gravid då giftermålet ägde rum. Paret Pettersson får 1907 sitt andra barn, Ingeborg Maria Margareta.

Drängar och pigor kommer och går. Piga 1897 var Maria Lindbom född 1862 på Dalarö. Dotter till lotsänkan Karin Lindbom på Jutholmen.

Församlingsboken 1896-1900

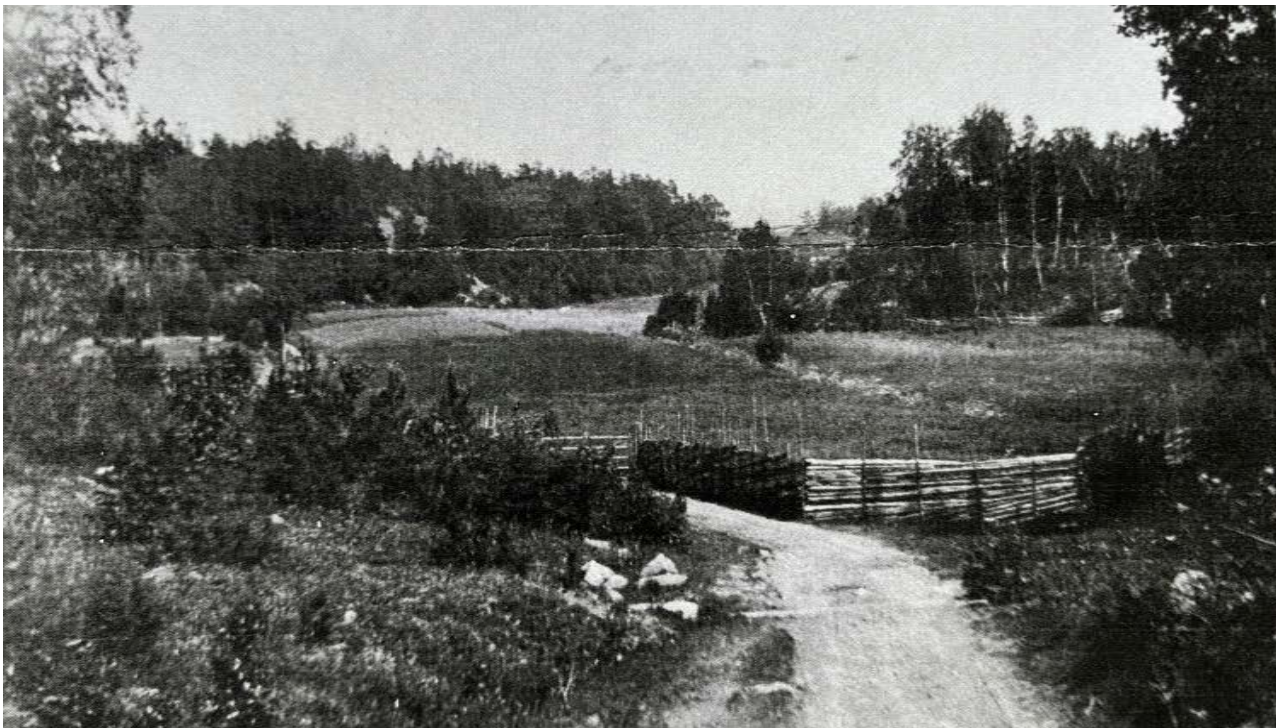
ArkivDigital: Dalarö (A2) AI:55 (1896-1900) Bild: 280 Sida: 24

Födsel		Döds		Äktenskap		Barn		Övrigt	
Namn	År	Namn	År	Namn	År	Namn	År	Namn	År
Anders Pettersson	1898	Maria Lovisa Jansson	1898						
Gösta Pettersson	1899								
Ingeborg Maria Margareta Pettersson	1907								

Kolbotten 6:2. Döds 1958-06-10. Kyrkobokförd i Dalarö, Dalarö kn (Stockholms län). Född 1867-03-17 i Ryssby (Kalmar län, Småland). Änka (1917-11-19).

År 1917 dör jordbrukaren Anders Pettersson, då 80 år. Efter faderns död tar sonen Gösta Pettersson, 18 år över gården tillsammans med modern Maria Lovisa. Modern blir kvar på Kolbotten till sin död 1958, då 91 år.

Ängsmark där hö slogs och hässjades, bilden tagen från Strandvägen mot Kolbottens gård. I backen upp till gården skymtar ladugården. Notera den vackra gärdesgården och grinden över Strandvägen.

Kolbottnaren Gösta Pettersson på Dalarö

Från torpare till tomtexploatör

Gösta Wilhelm Torvald Pettersson, född 1899 på Dalarö är bara 18 år när hans fader Anders Pettersson dör 1917 och han får ta över torpet tillsammans med modern Maria Lovisa, 50 år och lillasyster Ingeborg 10 år.

Gösta Pettersson kallades av Dalaröborna för "Pettersson i Kolbotten" eller för "Kolbottnaren" och var känd för sin hjälpsamhet och sitt lite tvära sätt.

Det småjordbruk på 1/4 mantal under Sandemar som Gösta Pettersson tar över driver jord- och skogsbruk och lite fiske. Markarealen är 30 hektar varav åker 6, skog 22 och övrig mark 2. Mantalet speglar gårdens ekonomiska bärighet och bestämmer hur mycket skatt som skall betalas.

Djurbesättningen 1940 är en häst, fyra kor, ett ungdjur, två svin och tjugo höns enligt Svenska gods och gårdar. Gården har så sent som 1950 en häst och fyra kor. Troligen var djurbesättningen ungefär densamma under den tid som Gösta Pettersson bedrev jordbruk.

Gösta Vilhelm Torvald Pettersson,
Lantbrukare Kolbotten, Dalarö
Skiftesgodman och ledamot i vägfullmäktige

Jordbruksmarken längs Kolbottenvägen användes som slåttermark där hö slogs och hässjades. Det torkade höet kördes till ladugården och lades upp som vinterfoder till djuren. Oftast var det tillgången på vinterfoder som styrde hur många kor och ungdjur gården kunde hålla.

Fram till i början på 1930-talet kom Pettersson i Kolbotten och andra bönder med häst och vagn ner till Dalarö med mjölk, grädde, ägg, smör och potatis. Bönderna hade fasta kunder på Dalarö som fick varorna hemkörda till bostaden en till två gånger i veckan. Ost fick Dalaröborna köpa i Sandemars mejeristuga, där man ystade ost.

Mjölk gick också att handla direkt från gården, så kallad gårdsförsäljning.

Äldre Dalaröbor har berättat att de, innan skolan började, gick till Pettersson i Kolbotten för att hämta mjölk två gånger i veckan. På vintern när isen var frusen gick man längs strandkanten, för det var närmare.

I början på 1930-talet öppnar Dalarös första mjölkbutik i västra delen av nuvarande Lanthandeln.

Mjölkbutiken hade egen ingång och avskiljande vägg mot lanthandelns frukt- och grönsaksavdelning.

De 50-liters tunga plåtflaskorna med mjölk skulle förvaras i en bassäng med isvatten och mjölkflickan i butiken måste ha vit rock. Detta var ett myndighetskrav vid öppen hantering av mjölk.

Mjölkbutik i Lanthandeln, ingång till vänster, foto av foto från DHF.

En vigsel

Gösta Pettersson gifter sig i juni 1930 med Hulda Sofia Modin. Hulda inflyttar till Dalarö från Engelbrekt församling i Stockholm samma år som hon gifter sig. I Stockholm har hon varit anställd som hembiträde. Hulda Modin är född 1897 i Forsa, Gävleborgs län. År 1948 efter 18 års äktenskap skiljer sig Gösta och Hulda och Hulda flyttar till Hägersten.

Kolbotten friköps

Först i början på 1930-talet friköps de tre arrendegårdarna Kolbotten, Tegelbruket och Kattvik av sina arrendatorer till ett pris under taxeringsvärdet. Kolbotten och Kattvik, inkluderande byggnader och mark, för 15 000 kronor vardera och Tegelbruket för 15 500 kronor eftersom där också fanns och ännu idag finns en rikligt vattengivande kallkälla, därav namnet Källskuruvägen. Källan förser idag samtliga fastigheter inom Tegelbruket med klart och gott källvatten.

För att få ned priset på jordbruksmark som avsågs att avstyckas för de tre småjordbruken, hade Sandemar

fideikommiss fått tillstånd av Kungl. Maj:t att även avstycka tomter utmed västra sidan av Vadviken. Arrendegården Kolbotten under Sandemar friköps av Gösta Pettersson år 1932. Han blir nu ägare till den mark som han och hans pappa brukat i många år.

Avstyckning av gården Kolbotten med tillhörande mark, fastställs den 17 mars 1933 och fastigheten Kolbotten 6:1 bildas. Fastigheten äger också andel i samfällda vägar och samfällt fiske i Saltsjön.

För att finansiera köpet av Kolbotten avstyckar och försäljer Gösta Pettersson attraktiva sjötomter ut mot Vadviken. Den stora sjötomten på cirka 30 000 kvm med tallbevuxna bergspartier som sträckte sig från Kolbottenviken till Strandvägen köps av doktor Gunnar Hansell från Malmö och hans kusin fru Ryde. Två av sjötomterna norr om Kolbottenviken upp mot Stångsundet köps av professor Lindblom, Nordiska Museét.

Naturbild Kolbotten

Lilla Grimskär

Det är under 1930-talet som Pettersson köper sin älskade skärgårdsö Lilla Grimskär, ost om Kvarnön. På ön finns en fisk- och jaktstuga som ligger fint inpassade i terrängen i lä för vindar. Vid Lilla Grimskär fiskade Gösta mycket sik och flundra. Här bedrev han också sjöfågeljakt. Under andra världskriget drar försvaret in telefon till stugan för att Gösta skulle kunna rapportera om han såg något misstänkt eller avvikande. Lilla Grimskär har tillhört Kymmendöhemmanet.

Mångsysslaren

För en småjordbrukare är det svårt att enbart försörja sig på det som jorden och djuren ger. För att klara uppehållet sysslade därför Gösta Pettersson även med istäkt, grustäkt, trädgårdsodling och senare körsysslor med liten lastbil.

Istäkt och trädgårdsodling

En ökad efterfrågan på is till isskåp ledde till att Gösta 1938 anlade en istäkt vid den plats som idag har karaktär av ett kärr med enstaka större alträd. Då 1938 var det en torvmosse som grävdes ut och omvandlades till en ca 30 x 30 meter stor damm med ett djup på ca 0,75 m.

Del av sjökort Lilla Grimskär

En ny väg anläggs från Kolbottenvägen fram till dammen och isstacken. Vägen används än idag. Dammen fungerade även som ett vattenmagasin och användes sommartid för bevattning av odlingar längre ned mot Kolbottenviken. Ett bevattningssystem med galvaniserade rör var utlagt för bevattning av potatis- och grönsaksland och bärbuskar.

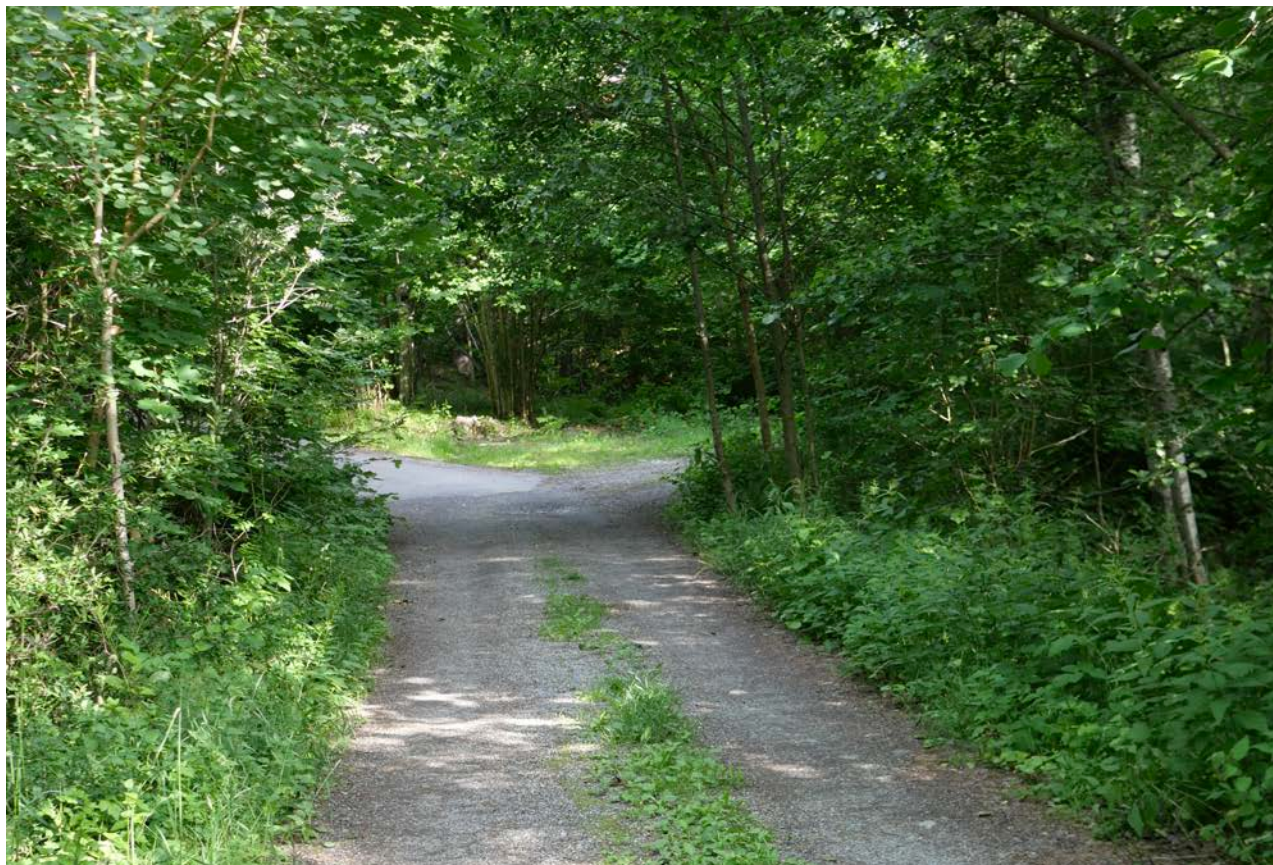
Isen på dammen sågades upp i 50 x 50 cm stora isblock med långa grovtandade issågar. Isblocken förvarades i en isstack täckt med sågspån invid dammen.

Isen höll sig över sommaren och levererades en eller två gånger per vecka till hushåll på Dalarö med isskåp.

Is behövdes också på gården för kylning av plåtflaskor med mjölk. Isskåpen såg ut som kylskåp men de var tillverkade av trä och invändigt klädda med zinkplåt.

Skåpet hade dubbla väggar och upptill en behållare med lock där isblocket placerades. Smältvattnet rann ner i mellanrummet mellan väggarna och samlades upp och tömdes med kran från botten av skåpet.

Naturbild väg till nedlagd isstack

Det var hård konkurrens mellan de två isleverantörerna Kolbotten och Tegelbruket. Tegelbruket ledde överskottsvatten från källan vid Källskuruvägen via ett dike ner till en tjärn i "Linahage".

Isen från Tegelbruket ansågs bättre eftersom den var gjord av källvatten. När isskåpen började ersättas av kylskåp fanns inte utrymme för två isleverantörer och det ledde till att Pettersson lade ner sin istäktverksamhet. Tegelbruket fortsatte med sina isleveranser fram till 1959.

Det var hästen "Lärkan" med drängen Ivar vid tömmarna som levererade isblock till Dalarö.

Grustäkt och mobiliseringsförråd

Två grustäkter fanns inom Kolbottens ägor. En strax innan fritidstomterna tar vid och en på andra sidan av Kattviksvägen upp mot "Gröna spåret". Här utvann bonden Pettersson grus/sand, vilket gav en extra inkomst till jordbruket.

När grustäktverksamheten upphör arrenderar Gösta Pettersson ut ett markområde om ca 3000 m² till Stockholms Kustartilleriförsvar. Här uppför försvaret tre mobiliseringsförråd som liknade trälador och som innehöll militärt material.

Avtalet undertecknades den 5 oktober 1956 och förlängs 1976, 1986 och 1996. Ersättning enligt 1996 års avtal var 2 150: - per år.

Naturbild från Kolbotten

Avtalet övertogs 1968 av Kolbottens Fastighetsägarförening i samband med att föreningen blev ägaren till fastigheten Kolbotten 6:1. Efter att arrendeavtalet löpt ut 2006 revs mobiliseringsförråden av försvaret.

Grustaget upp mot "Gröna spåret" iordningsställs till en bollplan med målställningar av fastighetsägarföreningen.

Mångsysslaren Pettersson hade även ett litet sågverk i en byggnad på andra sidan av Kolbottenvägen mitt emot de två torpstugorna.

Ett bröllop

Gösta Pettersson gifter sig den 25 april 1953 med Beda.

Vigsselförrättare är Gabriel Arosenius, den förste innehavaren av kyrkoherdebefattningen i Dalarö. Beda bar Dalarö kyrkas brudkrona, så hon var en riktig kronbrud.

Bröllopsmiddag hölls på Tykö pensionat.

Tykö pensionat var beläget till höger om lanthandeln, där hyreshuset nu är beläget.

Bröllopsfoto från 1953

Beda är inflyttad till Dalarö 1953 från Stockholm, men är född i Själevad i Ångermanland. Gösta är 54 år när han gifter sig med Beda som är 43 år.

Nedläggning av jordbruk

Samhällets utveckling har gjort att de små jord- och skogsbruken inte lönar sig längre.

Detta leder fram till att Gösta Pettersson och hans hustru Beda bestämmer sig för att lägga ner jordbruket och låta exploatera marken för fritidshusbebyggelse.

Den svarta Nordsvenska hästen Majsan såldes 1953 till åkaren Edvard Jansson, som bodde och hade sitt åkeri på Idunstigen på andra sidan av Dalarö kanal. Samma år gick troligen de fyra korna till slakt. Kvar på gården blev bara några höns fram tills att en löst springande hund biter ihjäl hönsen.

Jordbruksmarken arrenderades ut till gården Tegelbruket, som använde den till slåttermark och bete för ungtjurar. Den tidskrävande trädgårdsodlingen lades ner och matjorden skrapades av och såldes. När jordbruket lades ner flyttade Gösta och Beda till det nyuppförda boningshuset vid Offragrytsvägen och torpstugorna uthyrdes.

Bröllopsmiddag på Tykö Pensionat

Exploatering

Planarbetet för fritidshusbebyggelse påbörjas och den 19 februari 1958 fastställs byggnadsplanen för Kolbotten 6:1 och 6:5. Tomterna uppgick i genomsnitt till 2200m². I södra delen föreslås en tomtplats för sommarbutik. Marken som Gösta Pettersson har hyrt ut till Stockholms Kustartilleri är markerad med "A" på kartan.

Området är avsett för sportstugor och huvudbyggnaden fick maximalt vara 70 m² och uthus 40m².

Våningshöjden begränsas till en våning, men inga förbud mot källare i byggnadsbestämmelserna.

Dalarö var då en egen kommun, vilket kan ha underlättat planarbetet.

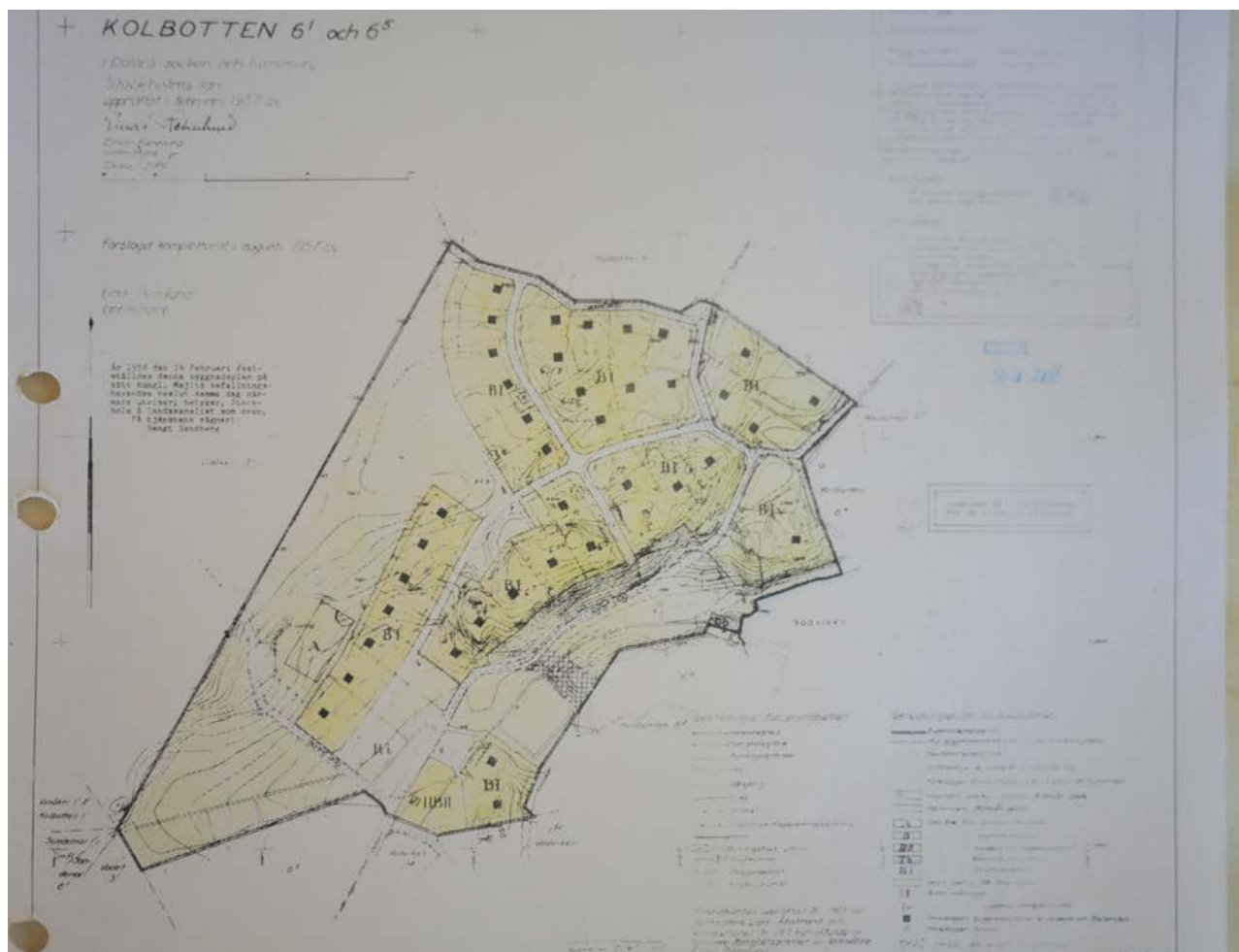
Kommunsammanslagningen mellan Dalarö och Österhaninge skedde först 1959. Samma år påbörjas försäljningen av tomter på Kolbotten.

Fastigheten Kolbotten 6:5 äger sedan tidigare Göstas syster Ingeborg och hennes man Ivar Åhlund.

Efter fastställd byggnadsplan påbörjar Gösta Pettersson i egen regi arbetet med anläggande av vägarna Jaktstigen och Fiskestigen. För borring av de gemensamma brunnarna för dricksvatten inom området anlitas Rune Karlsson, Dalarö.

Gösta Pettersson gick före med slagruta och visade var Rune Karlsson skulle borra.

Detaljplan Kolbotten 6:1 och 6:5

Gösta Pettersson föredrog att själv vara administratör, tillsyningsman, väghållare och allt-i-allo för sitt Kolbotten. Han var en mycket ordningsam man, med erfarenhet bl. a av kommunalpolitik, grannfejder, grusstölder och annat kontroversiellt.

Såsom vän av ordning ville han undvika framtida kontroverser och hade därför i köpekontraktet infört att köparen skulle ingå i en fastighetsägarförening när sådan bildades. Gösta var ledamot i vägfullmäktige i Dalarö kommun och skiftes god man.

Gösta administrerade själv försäljningen av tomter utan annonsering eller mäklare. Det var via bekanta man fick reda på att tomter såldes på Kolbotten. Att få köpa en tomt var en ganska besvärlig procedur. Gösta Pettersson hade speciella idéer om vilka människor han ville sälja till. Det gällde att först bli godkänd som köpare innan man fick tinga en tomt. Endast ett fåtal tomter såldes varje år varför man fick vänta 1 – 2 år innan den tingade tomten kunde köpas.

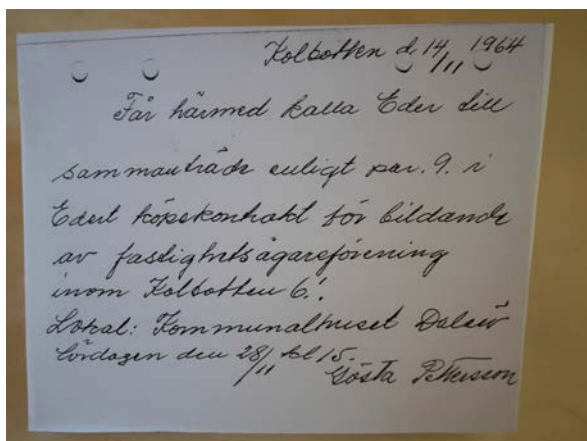
Det var hemma hos Gösta och Beda på Offragrytsvägen som köpekontraktet för tomten skrevs under och köpesumman betalades. Gösta och Beda Pettersson bodde kvar på området, ägde mark, grustag, brygga och sjöbod mm.

Vägen Jaktstigen anlagd av Gösta Pettersson

Kolbottens Fastighetsägareförening

Den 28 november 1964 kallar Gösta Pettersson till ett möte på Dalarö Kommunhus i enlighet med köpekontraktet för bildande av en fastighetsägarförening.

Den 8 maj 1965, i Dalarö kommunalhus bildades Kolbottens Fastighetsägarförening, dvs den då avhållna konstituerande föreningsstämman beslöt att bilda föreningen och att ge den nämnda namn.

För den nyvalda styrelsen gällde det i första hand att i ett avtal med markägaren Gösta Pettersson säkra medlemmarnas nyttjanderätt till strandområdet med badstrand, bryggplatser, sjöbod samt båtuppläggningsplatser.

Om detta förhandlades under åren 1965 och 1966. Först den 2 april 1967 undertecknas avtalet. Undertecknandet hade fördröjts på grund av Gösta Petterssons sjukdom. Efter avtalets undertecknande erbjöd Gösta Pettersson föreningen att köpa sjöboden i befintligt skick för 2 000: -. Det inköpts den 16 april av föreningen.

Paret Gösta och Beda Pettersson flyttar 1966 till Nynäshamn för att komma nära till ett sjukhus, på grund av Göstas sjukdom. I Nynäshamn köper paret en centralt belägen villa med gångavstånd till hamnen och fiskaffären, som prisas av Beda. I samband med flytten säljer Gösta Pettersson fastigheten Kolbotten 6:32 med de två torpstugorna, sin älskade skärgårdsö Lilla Grimskär och tomten Kolbotten 6:30 som Gösta och Beda hade reserverat för sitt eget boende.

Efter en hastigt förvärrad sjukdom avlider Gösta Pettersson den 17 augusti 1967 och jordfästs i Nynäshamns gravkapell den 26 augusti samma år.

På nyåret 1968 ställs föreningen inför det överraskande och osäkerhetsskapande beskedet att Beda Pettersson sålt Kolbotten 6:1 med resterande 16 stycken osålda tomter till byggmästare Bertil Nicklasson, Nynäshamn utan förbehåll.

Redan i augusti 1968 meddelade Bertil Nicklasson att han sålt slut på tomterna och erbjöd föreningen, att med förtur, köpa fastigheten Kolbotten 6:1, innehållande strandområde med badstrand, parkmark, vägar, brunnar och vattenområde.

Efter förhandlingar enades man om en köpesumma på 10 000: -. I köpet ingår arrendekontraktet med Stockholms Kustartilleriförsvär avseende markområdet för de tre mobiliseringsförråden i grustaget, som sammanlagt skulle ge föreningen en intäkt på 4 000: - under återstående avtalsperiod fram till 1976.

Med arrendekontraktet som säkerhet lånar föreningen 4 000: -.

Efter avslutat köp erbjuder sig Beda Pettersson och Bertil Nicklasson att betala 150: - per försåld tomt för att täcka föreningens kostnad för inköp av Kolbotten 6:1.

Beda Pettersson betalar 3 750: - för de av Gösta Pettersson sålda 25 stycken tomterna och Bertil Nicklasson betalar 2 400: - för de 16 tomterna han sålt. Fastigheten Kolbotten 6:1 övertas av föreningen den 21 oktober 1968.

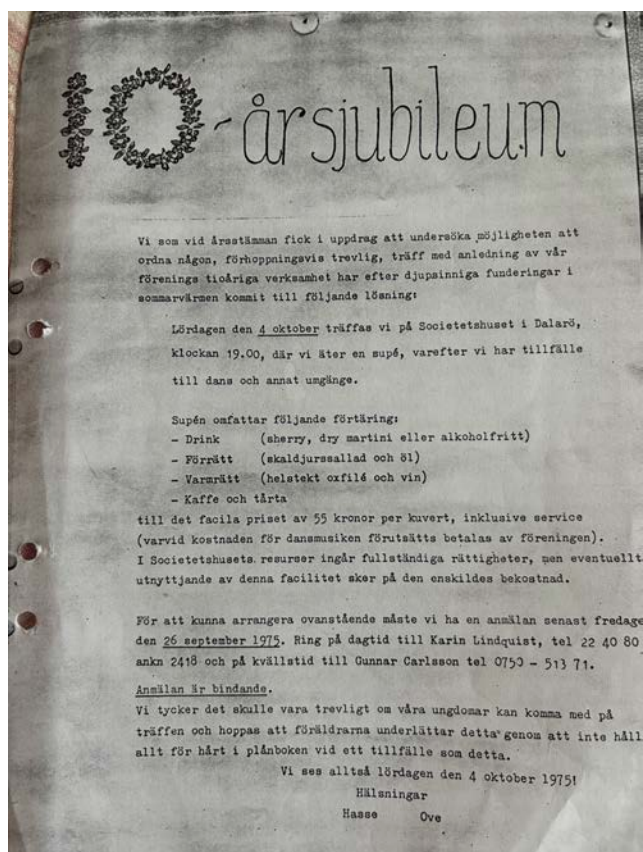
Genom det generösa bidraget från Beda Pettersson och Bertil Nicklasson behöver den på årsmötet beslutade extra avgiften ej uttas av medlemmarna. Först efter besked från Österhaninge kommun att kommunen ej avser att utnyttja sin förköpsrätt kan föreningen söka lagfart. Lagfart söks februari 1970. Föreningen har då ansökt om ändring av fastighetens taxeringsvärde från 107 000: - till 10 000: -.

Taxeringsvärdet blir nu fastställt till 10 000: - av taxeringsnämnden.

Äntligen är nu Kolbottens Fastighetsägarförening lagfaren ägare till fastigheten Dalarö Kolbotten 6:1.

Naturbild Kolbotten

Inbjudan till Kolbottens Fastighetsägareförenings 10 års jubileum med middag på Societetshuset den 4 oktober 1975.

Litteraturförteckning

Följande böcker och skrifter har jag läst och hämtat fakta från.

- Svenska gods och gårdar
- Kolbottens Fastighetsägareförening
30 år och styrelseprotokoll
- Janssons Dalaröbok
- Dalaröleden, Skärgårdsstiftelsens
årsbok 1998
- Lars Liwendahls Dalaröbok
- Lennart Jarnhammars noteringar
om Kolbotten
- Dalaröminnen, Gösta Majgrens
bok
- Dalarö Hembygdsförenings
bildarkiv

Naturbild Kolbotten

